

EL JACIMENT IBERO-ROMA DE "LA CASETA"

Es troba situat en una petita península enlairada sobre el riu Ter, dintre el terme municipal de Manlleu, comarca d'Osona i província de Barcelona. La carretera comarcal Vic-Manlleu l'atreveixa en direcció nord abans de travessar aquesta darrera població mitjançant un pont que salva el desnivell d'uns catorze metres sobre el riu. En la meitat del jaciment s'obre el camí que, partint de la comarcal, condueix després de la bifurcació al mas la Caseta i a la fàbrica Buixó.

Correspon a la fulla n.º 332, Vic, del mapa I:50.000 de l'Institut Geogràfic i Catastral, en les coordenades 42º 00' de latitud nord i 5º 50' 43" de longitud est del meridià de Madrid.

Les primeres notícies referents a diverses troballes arqueològiques daten de l'any 1921, en realitzar-se treballs d'ampliació en el camí a la fàbrica Buixó. Aquests treballs i diverses prospeccions d'aquesta mateixa època proporcionaren un lot de materials actualment depositats al Museu Episcopal de Vic. A partir de la dècada dels anys 60, la construcció de noves vivendes, especialment a la part nord, i diverses troballes obtingudes pels aficionats locals, donaren un altre lot important de materials: ceràmica de barnís negre, sigillata, ibèrica pintada, gris empuritàna, o gris de la costa catalana, àmfores, monedes ibèriques i romanes i alguns fragments a mà de la 1.ª edat del ferro, conjunt depositat actualment en el museu local, de manera provisional. (1)

Amb semblants precedents i davant la imminent destrucció d'una àmplia part del jaciment de cara a un nou projecte d'edificacions, es decidí realitzar una excavació de salvament en els terrenys del mas «La Caseta», propietat d'Isidre Colom, amb permís concedit pel Museu Arqueològic Provincial a nom de les llicenciades Elisabet Huntingfort i M.ª Dolores Molas. Excavació que fou possible dur a terme amb l'eficaz col·laboració de l'equip d'arqueologia del Museu de Vic i membres i companys de l'Institut d'arqueologia de la Universitat de Barcelona.

La part del jaciment on es feu l'excavació quedà limitat al nord per la carretera Vic-Manlleu, al sur pel camí al mas La Caseta, a l'est per la zona ja rebaixada per les excavadores i a l'oest pel camí que, partint de la comarcal i després de bifurcar-se, condueix a la fàbrica Buixó i a l'esmentada masia, resultant així una zona de forma trapezoidal amb la base al cantó sud i enlairada uns quatre metres sobre el nivell actual de la carretera.

S'obriren cinc quadrículats denominats A, B, C, D, y E de dos per

tres metres de superfície, amb lleugeres variacions, i una trinxera, que s'anaren obrint i enllaçant a mesura que ho exigien els treballs.

Durant l'excavació fou possible diferenciar diversos estrats amb restes perteneixents a dos moments culturals diversos.

El nivell més modern corresponent a l'estrat I, aparegué compost per terra compacta de color marró fosc. S'hi pogueren delimitar les restes de dues habitacions rectangulars i paral·leles de 5 m. d'ample, sense que es pogués precisar la profunditat degut a què les seves parts anteriors havien estat destruïdes en rebaixar la zona adjacent. Les restes de parets que definien espais rectangulars estaven formades per diversos nivells de còdols i en posició imbricada, col·locats en fileres de a dos i alternant amb nivells de pedra de marga blau-gris. Els murs laterals tenien 43 cm. d'altura mitja, i el del fons 60 cms., conservats en profunditat. La part que tancaria pel cantó de ponent l'habitació de la dreta es trobava lleugerament desplaçada vers l'oest en relació amb la de l'altra habitació, com podia apreciar-se perfectament en el tallat del camí que porta a La Caseta i a la fàbrica Buixó. La continuació dels murs laterals en direcció a ponent també es podia apreciar en el mateix tallat del camí i, cap a llevant, en la secció de la part recentment rebaixada.

A l'interior de l'habitació de l'esquerra, aparegué una sitja de forma ovalada irregular de 1'70 m. de diàmetre màxim i 1'20 m. de profunditat. Grans blocs d'arenisca i còdols tapaven la boca. En el seu interior, ple de pedres i de terra solta en la part més alta, s'acusà una diferència estratigràfica de dos nivells; el primer de terra compacta i de color marró roig, de 65 cm. de potència. El segon, compost per terra molt dura i de color marró clar amb taques de calç, de 50 cm. de potència. El material, escàs, no presentava diferència tipològica estratigràfica: predomini la ceràmica a torn ibèrica i romana corrent i un únic fragment de sigillata sud-gàllica en l'estrat I. El fons de la sitja, recobert per grans pedres regulars i ben col·locades, queia directament sobre un estrat geològic de còdols i sorra, terrassa testimoni del primitiu Illit del Ter.

Materials més representatius:

Ceràmica de vernís negre que, per les seves característiques, es relaciona amb la ceràmica romana «campaniana» tipo B, datable del s. II-I a C.

Un sol troç de ceràmica romana sigillata sud-gàllica, sense forma, apareguda a l'interior de la sitja, datable entorn del s. I.

Ceràmica a torn ibèrica en pasta de color ataronjat, groguissa o marron, en formes de «kalathos», sense decoració, i gran abundància de plats de vorell reentrat.

Ceràmica en pasta de color gris, del tipus denominat tradicionalment «gris emporità» o «gris de la costa catalana».

Ceràmica a mà entre la que sobresurt un petit vas de fons pla, parets oblíquies i vorell recte, amb les superfícies de color negre i brunyides.

Un ganivet de ferro de fulla sencera amb l'apèndix per fixar-lo al mànec.

Un petit aixadell, també de ferro, que encara conservava el tascó per subjectar-lo al mànec. Semblant al de majors dimensions procedent de Porqueres, vora l'estany de Banyoles. (2)

El nivell més antic corresponia bàsicament a l'estrat II. Estrat en pendent format per terra i marga descomposta a l'extrem nord, a l'altura del requadrament A, amb una progressió inversa cap al sud que, en arribar al nivell del requadrament E, es resol exclusivament en marga. La ceràmica, única resta del material trobat, apareixia inclinada seguint la direcció de l'estrat, generalment modelada a mà. La major concentració de material procedeix del sector del requadrament B, i a aquesta altura, l'estrat III format exclusivament per terra rojenc i estèril de restes arqueològiques en tots els altres sectors dels requadraments A, C, D i E, oferí ceràmica del mateix tipus que la trobada en l'estrat II.

Ceràmica: Es classifica en dos grups:

1.— De parets gruixudes amb abundància de granulacions de quars, blanc i gris i de mica daurada, ben cuita. La superfície externa es presenta generalment decorada, i la interna, de color roig o negre, allisada, o brunyida, o brunyida i espatulada. Gairebé en tota la seva totalitat es tracta de fragments, sense forma definible, que corresponen a grans vasos de fons pla.

2.— De parets primes de pasta més fina i millor depurada. Ambdues superfícies, de color roig o negre, són sempre brunyides o brunyides i espatulades ensems. Fragments que corresponen a vasos o taps de vorells biselats i a vasos de tamany mitjà o petit.

Segons la decoració es poden classificar diversos grups:

A.— Decoració aplicada o plàstica, amb motius de cordons horitzontals i verticals amb impromtes digitals o soguejats.

B.— Decoració aplicada o plàstica, amb incisions profundes formant zigues zagues, triangles entrellaçats i algunes vegades amb impressió del «cardium». Motius decoratius que ocuparien la superfície total del vas.

C.— Grup representat per un sol fragment, sense forma, amb decoració a base d'acanalats formant un motiu triangular.

D.— Superfícies en acabat de raspall.

Les característiques de l'estrat en pendent, la seva composició i la forma amb què apareixia la ceràmica sempre inclinada i en els punts de major abundància de marga i barrejada amb ells, inclinen a considerar-lo

un estrat d'aportació com a resultat de l'arrastrament de les aigües o d'altre element erosiu. Encara, doncs, que no representa un nivell d'habitació, prova de totes maneres l'existència en la mateixa zona i en un lloc proper, d'un habitat corresponent a la 1.ª edat del ferro relacionable amb les troballes fetes en terrenys del mas «Fugurull». (3)

Conclusions

El conjunt del material, trobat en l'excavació constitueix un lot molt reduït si se'l compara amb el més abundant trobat anteriorment d'una manera ocasional però faltat d'una labor sistemàtica d'excavació.

El resultat més interessant deriva del fet que s'hagi pogut assenyalar el tipus d'aparell utilitzat en la fonamentació de les habitacions a base de còdols i margues blau— grises eocèniques, tant abundant en el país on encara s'utilitzen en la construcció de coberts, murs de contenció i fins i tot habitacions.

No es dedueix com seguirien les parets d'aquestes habitacions. Possiblement a base de tàpia o de pedres posades en sec, sistema corrent en els poblats ibèrics d'aquest moment i fins de temps anteriors, o potser amb el mateix sistema utilitzat en els fonaments.

Notícies referents al moment de l'ampliació del camí a la fàbrica Buixó i a treballs posteriors assenyalen la presència, en la zona immediata a l'excavació, de llargs murs de característiques semblants als trobats en aquesta excavació. Pugué comprobar-se com les excavadores posaren al descobert restes de parets a la part de llevant, de les quals solament es pogueren prendre testimoniances fotogràfiques.

Un altre aspecte interessant fou el de poder assenyalar un nivell amb ceràmica a mà que, tipològicament, correspon a la 1.ª edat del ferro, relacionable amb les troballes fetes en terrenys del mas Fulgurull situat a uns 500 m. de l'excavació (4), els paral·lels més pròxims de la qual es tenen en el poblat de Merlès (Sant Pau de Pinós, p. Barcelona). (5)

El resultat és l'existència de dos complexos culturals diversos sense, però enllaç entre l'un i l'altre, essent difícil d'admetre un salt tant bruscat com el que es manifesta entre els dos nivells constatats: els estrats II i III amb presència exclusiva de ceràmica a mà representaria l'horitzó cultural de la 1.ª edat del ferro sobre el qual es desenrotllaria la cultura ibèrica posterior. L'estrat I, amb predomini de ceràmica a torn i total absència dels motius decoratius que caracteritzaven la ceràmica modelada a mà dels estrats anteriors, datat bàsicament per la ceràmica de vernís negre del tipus B, entre la segona meitat del segle II al I a C., és un testimoni dels efectes de la romanització entre els pobles interiors del nord-est peninsular.

Sitjes

Sistema d'emmagatzematge conegut des de temps antic i corrent en les zones cerealistes ocupades pels pobles ibèrics catalans. A través dels nombrosos exemples excavats fins ara, és prou sabut que podien estar agrupades entorn del pobla, com al Turó de la Rovira, Montjuïc, Ullestret, (6) o bé a l'interior de les habitacions, com a mas Boscà de Badalona, (7) excavades en la terra o en la roca.

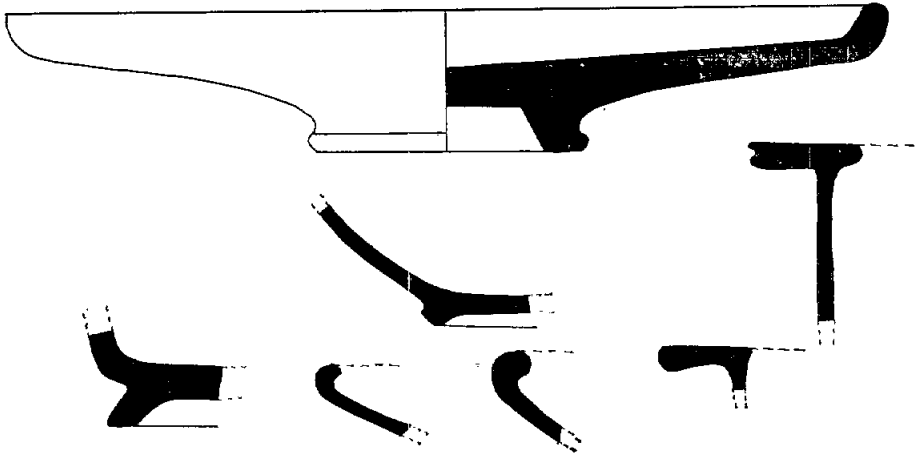
Referent a les sitjes constatades en aquest jaciment el problema es posa en el fet que les vuit sitjes explorades amb anterioritat foren buidades del material sense l'estudi que les posés en relació amb les estratificacions arqueològiques ni amb les parets que, al llarg del temps, han estat vistes i destruïdes. Sembla que s'agrupaven d'una manera irregular en una zona bastant concreta i pròxima a l'excavació realitzada.

L'única sitja que ara ha estat permès d'ésser excavada evidencia l'existència d'aquest sistema d'emmagatzematge vinculat a una possible vivenda, d'una manera semblant a l'exemple assenyalat al mas Boscà.

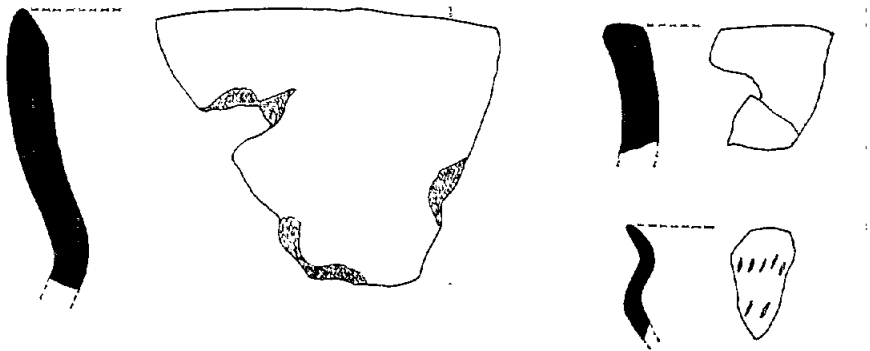
Sembla que l'abandonament de les sitjes obeïria a causes determinades, com podrien ser un canvi en el sistema econòmic, o en el sistema d'emmagatzematge, o per un abandonament lògic de l'abandonament del poblat. Pertocant a la sitja trobada en l'excavació poca cosa hi ha a dir per raó de l'escassetat i poca representativitat del material: total absència de ceràmica negra vernissada, alguns fragments d'ibèria sense decorar i un sol fragment de sigillata sud-gàlica, i encara sense forma, en el nivell superior de la sitja. Cosa que podria indicar el moment final de la seva utilització, aproximadament la primera meitat del segle I, tot i que no és permès de treure conclusions basades en un fragment poc important.

*Elisabet Huntingfort Antigas
M.ª Dolors Molas Font*

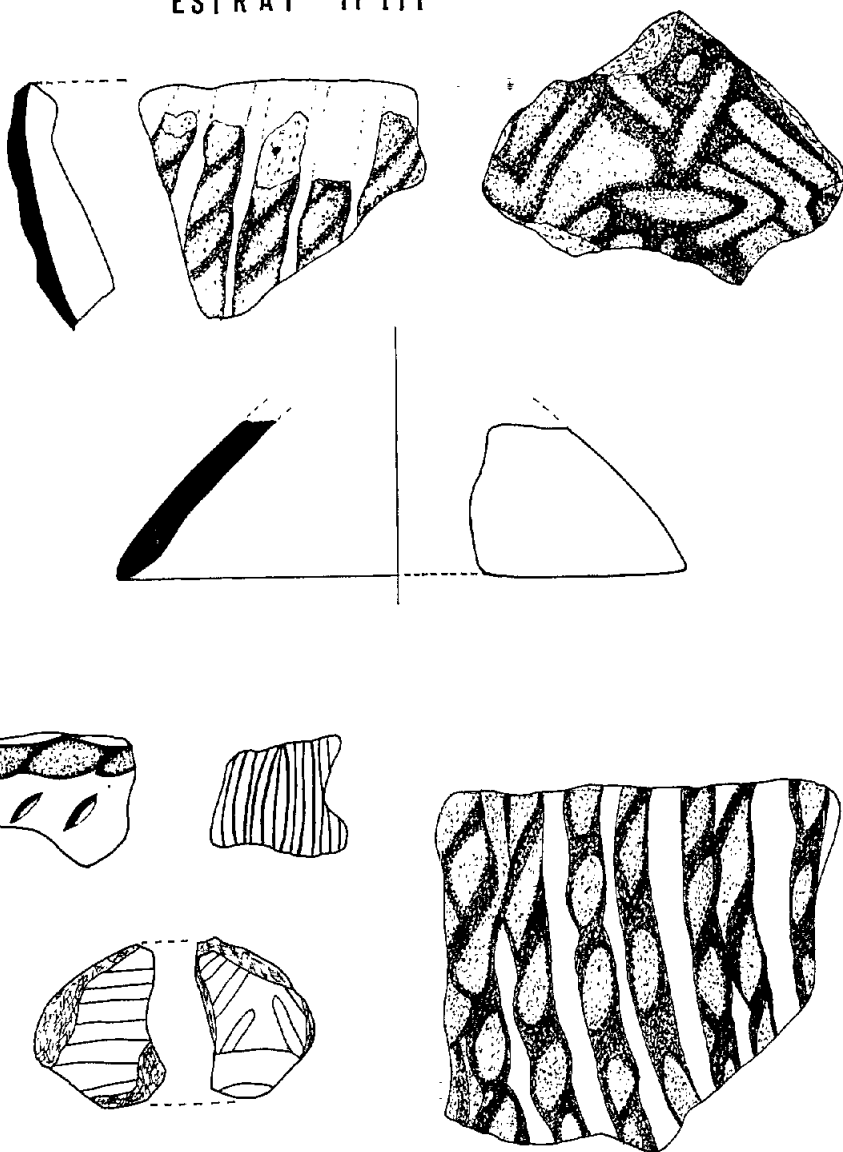
ESTRAT I

ESTRAT II-III

ESTRAT II-III

NOTES:

1. COLL I ESPADALER, LL.: «El patriotisme a Manlleu», Edicions Manlleu, 1935.
GAJA MOLIST, E.: a. «Prehistòria Manlleuenc», Rv. AUSA Vol II, Vic 1955-57, pàgs. 341-46
b. «Història de Manlleu», 1976.
RIFA, E.: «Una Moneda de l'Emperador Vespasià». article publicat a el «Manlleu», el 21-4-1934.
2. SANAHUJA YLL, M.ª E.: «Instrumental de hierro agrícola e industrial de la época ibero-romana en Cataluña», Pyrenae VII, 1971, pàgs. 64-65
3. GAJA MOLIST, E.: op. cit. nota 1, a.
4. Materials depositats al Museu Episcopal de Vic, actualment en curs d'estudi juntament amb els procedents de l'excavació en el jaciment de La Caseta.
5. ALMAGRO BASCH, M.: «Los campos de urnas en España», Historia de España dirigida por Menéndez Pidal, tomo I, vol. 2, pàgs. 160-163.
BOSCH GIMPERA, P.: «Etnologia de la Península Ibérica», Barcelona 1932.
CURA MORERA, M. I ROVIRA PORT, J.: «Consideracions sobre el poblat del bronze final de Merlès (Sant Pau de Pínos, Barcelona)», Rv. Cypsela, Girona 1976, pàgs. 101-104.
MALUQUER DE MOTES, J.: «Las culturas Hallstätticas en Cataluña», Ampurias VII, Barcelona 1947, pàgs. 115-184.
SERRA VILARO, J.: «Troballa prehistòrica a Marlès», A.I.E.C., vol. VI, Barcelona 1915-1920.
«Ceràmica de Marlès», Musaeum Archaeologicum Diocesanum, Solsona 1928.
Tradicionalment el poblat de Merlès ha estat considerat com a pertanyent a les etapes finals del Hallstatt. Així el Dr. Bosch Gimpera el datava entorn dels segles V-IV a. C. El Dr. Maluquer el situa en la tercera etapa de la 1.ª edat del ferro a Catalunya, entre el 500-400 a. C. M. Almagro entre el 600-500 a. C. Finalment M. Cura remunta l'estadi cultural representat pel poblament de Merlès entre mitjans del segle IX i primeries del VIII a. C., segons que, diu l'autor, es prou conegut que el torn havia arribat ja en el segle VI a. C. a les zones de l'interior de Catalunya, segurament a través de determinades vies fluvials.
6. COLOMINAS ROCA, J.: «El poblado ibérico del Turó de la Rovira», Ampurias VII-VIII, Barcelona 1945-46, pàgs. 203-214.
BALIL, A.: «Colonia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino», Biblioteca Archaeológica IV, Madrid 1964, pàgs. 30-31.
OLIVA PRAT, M.: «Excavaciones en Ullestret», Tesis Doctoral, tomo V, Universidad de Barcelona, pàgs. 132-143.
MALUQUER DE MOTES, J.: «Ullestret», Monografía del Instituto de Arqueología de la Universidad de Barcelona, 1971, pàgs. 12-13.
7. JUNYENT, E. I BALDELLOU, V.: «Estudio de una casa ibérica del poblado de Mas Bosca», Rv. Príncipe de Viana 126-127, Pamplona 1972.